Контрольный экземпляр

Массе а мехий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛ

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 29 НОЯБРЬ, 1986 ШУ. ★ № 143 (7334). ★ Мах 3 кеп.

ЯДЕРНИ ГЕРЗАХ МУКЪАБОЛЧЕИ НИЗАГІА ЦА БАЙТАЧЕИ МАШАРА ПРИНЦИПИЙ ХЬАКЪЕХЬАРА

ДЕЛИЙСКИ ДЕКЛАРАЦИ

Тахан адамаш да шоай историн ходдам бен тола тохча этапе. ВІаьшеришка сато хьа мел даьр ХІалахдара меттел, сиг ше а лаьттара вахар а ХІалахдар. Бола ихкеран тІатессаб йдерни гергзо. Ядерни замалахьа адамаш дехкарийла да керда политически духьеризлара тешаме гарантеш луш машара керда концепци хьас. Наьха бесам ба кхы а кхерамаллеш кхы а наЙЙсо йолаеш тІеи долчча дунен тІа баха. Адамашна кхача доагІа ядерни кьематан дог дилъитараи карлаЙахкараш хулачул дикагІдола даьча. Дунен тІа этта хьал хунцанза дарддан, ядерни гергзах мухьадора, низ барзаш тоамалахь, кхерамаьхи дегабуам барехи муъІадола дуне хьаде а деза.

Байта тІехьаленна кхаьча дуне хІанзарга а тІехьа тІаЙоагІачча а тІехьаленай да, цо ДІадех адамаш юкъарчча ганнай цІкорнятет хуьлу. ХІара халитта а хІара сага а ваха, кортамукъа, машар бесаш а яраза кхача гІертара а хІдарг йола боагІо баьхьа еза. Низ юкъебоалабара кхераман дІабаьккха беза. ШІийла дешар — соцІальни, экономически, идеологически харжа хІара халитта йола бокъо дархІа еза. ЦІаІаш шолларгІарча тІех дерзІаргІа ситаль политика дІаиккха еза. Ядерни арсеналаш хьЛоаеш хилара, юсимчеи герз хьадаро болабу ядерни тІом йолаш хьоабе йиш а яц. цига котбьенharaп а ЦІ, гергзах кха массане могабаь тешам.

Дерригача адамех пхеллагІа дакъа доацача, доттагІаІ долча баЙ шин мекха миллиардалг дукхагІоблча маІача наьха, кхалнаьхеи бераш цІеранІа тхо кхайк халихьашкен дерригача меккий кулгалхошкеи дукнха нах хІалакібербола керз доаца, тІемаш доаца машар бергбола ГІулахьаш тІехьа ца доахаш дара тІаьхьеаш.

ТхоаЙ мехкий а дешнаш, ца адамий а ялеллаш баьхьа тхоаЙ юкъара бола бекхтохаш кхета а беш, оаха кхайкаю ядерни гергзахь иш барашу муъІадола, машар, бара е принципаш.

1. Маьшарг дахкиг дуненхалхьашта юкъерча ГІулахьий универсальни норма а хинна ДІоотта деза:

ядерни замалахьа дуьсу халхьашта юкъера ГІулахьа ерригача деза конференце метта цхьана къаьхьегІлга оттаргдолаш, хІаьта конфликтна ситуацеш тІема средствашца а йоаллеш мила ра политически карара чарца къаьстаергйолаш.

2. Адамий вахар оттара тІехьаьна ганз лоарХІаш хІара деза:

машара хьалаттка сага творчески генена мара ІаІашъюхьурсна прогресси цивилизацин ДегІаьхьиген.

3. Низ ца бар адамий сообщества вахара кІийле хІара еза:

низ бар тІеи кхерам лоаттабар тІеи, расова а, дина а е цІока беса хьаьхьеха нах белгалбара дискриминацие тІа оттадь философи политикеи аморальни а мегарг йоацаш а я. Цар машар хургбоаца уйла юкъеьхь, сага дина уйлаш йохаеш а адамий дикадар ца могадеш а я.

4. Дувдар пІаш кхетадолеш тешаме оттаргбола керам дегабуам барен мегта:

мехкаштен халкъаштеи юкъера тешам бозор, кІезаш рамоь дегабуамо толхадуьлбола керз доаца, тІемаш доаца машар бергбола ГІулахьаш тІехьа ца доахаш дара тІаьхьеаш.

ТхоаЙ мехкий а дешнаш, ца адамий а ялеллаш баьхьа тхоаЙ юкъара бола бекхтохаш кхета а беш, оаха кхайкаю ядерни гергзахь иш барашу муъІадола, машар, бара е принципаш.

1. Маьшарг дахкиг дуненхалхьашта юкъерча ГІулахьий универсальни норма а хинна ДІоотта деза:

ядерни замалахьа дуьсу халхьашта юкъера ГІулахьа ерригача деза конференце метта цхьана къаьхьегІлга оттаргдолаш, хІаьта конфликтна ситуацеш тІема средствашца а йоаллеш мила ра политически карара чарца къаьстаергйолаш.

2. Адамий вахар оттара тІехьаьна ганз лоарХІаш хІара деза:

машара хьалаттка сага творчески генена мара ІаІашъюхьурсна прогресси цивилизацин ДегІаьхьиген.

3. Низ ца бар адамий сообщества вахара кІийле хІара еза:

низ бар тІеи кхерам лоаттабар тІеи, расова а, дина а е цІока беса хьаьхьеха нах белгалбара дискриминацие тІа оттадь философи политикеи аморальни а мегарг йоацаш а я. Цар машар хургбоаца уйла юкъеьхь, сага дина уйлаш йохаеш а адамий дикадар ца могадеш а я.

4. Дувдар пІаш кхетадолеш тешаме оттаргбола керам дегабуам барен мегта:

мехкаштен халкъаштеи юкъера тешам бозор, кІезаш рамоь дегабуамо толхадуьлбола керз доаца, тІемаш доаца машар бергбола ГІулахьаш тІехьа ца доахаш дара тІаьхьеаш.

5. ХІара паччахьалкхенашта экономически нийсхон цхьатарра йола политически кхерамзлен ІаІашъерийола дуненн керда порядок оттаяьна ярьхьа. Иттане йола порядок оттаяра хиланза дарддоаца хьал да сихдаь герз хьаделга соцадар.

6. Гергзга дІайохьйта ресурсаш тІаерзаьв хила еза социальнин экономически дегІаьхьиге ІаІашдара:

герз ДІаДаккхарга мара мукъаЙоахалургьлш экономически тІехьавзарчеи къелцеи доаттабича къонсама ца тестара йохкий кхы тІа а эпа ресурсаш.

7. Саг гармонични дегІаьхьара тешаме хьалаш хила деза:

дерригача мехкаш цхьана болх бен хьала деза хьайтта гуманитарни проблемаш цхьа къаьстаергза, массе а оагІоргьабара дегІаьхьалабара культура, искусства, ІаІма, образованеи медицина, сферан цхьана къаьхьега а деза. Ядерни гергзах низ белгеи йоацача машаро геттара йохкийй перспективаш хьаелларгьа яз дерз.

8. Адамий материальнин интеллектуальнин потенциал глобальни проблемаш къоастаяра ГІулахь деш хила еза:

кхачан, демографически, дешаниа хилар ДІаДаккхара, Лаьттан ресурсех рационални пайда эцара наьхьаца ца гонахьара ІаІам лорадара яраш саиша йола глобальни проблемаш къоастаяра ярьхьа. Дунен сохьа ни форда бухх, хІаьта иштта космически яре а адамий юкъара рузиъка да. Герз хьаделга соцадар хьалхьарггда из ххоачашдара эша дикагІдела хьалаш.

9. «ІухьатІарра кхерам хилара» метта еза долла хІинна чулоацца дунен халкъашта юкъера кхерамзле:

дуне цаІ да, цуя кхерамзле йийгьа хила йиш яц. Малхбузет — Малхбоаьлех, Кьулбаседеи — Кьулбехьеи, общественни системех, идеологеех, динехь, расеи тийна доацаш, вІашагІкхета деза цхьана герз ДІаДаккхаран дегІаьхьаран.

Дунен халкъашта юкъера кхерамзле ІаІашъюхьурсьл тІехьонама тІехьача йиш йолча а барІбабьа а средствеи тешара ГІулахьа хьайта, цхьана герз ДІаДаккхара дІаьхьа комплексни ГІулахьаш дара ІаІашъара; машаре переговорзаш яреи политически, экономически гуманитарни доакъошка цхьана къаьхьега наьхьара, регионални конфликташ нийсъюкъара ІаІашъюхьурсьл тІехьа наьхьара.

10. Ядерни герзахи низ белгаш мукъабоачча машаро ДІадех герз ДІаДаккхара тІадерзадаь хьаддан тІехьа ца тетташи ГІулахьаш делга:

из хила йиш я:

— ХІанзара бІаьшере чакхъяллацца йолча хана ядерни арсеналаш йиззза ДІаихара;

— адамий юкъара йолча космосе моллагІа а герз ца даккхийтара;

— ядерни герза техна-маш делга диззза ца магийтара;

— химически герза ца магийтареи цун запасаш ДІаихареи:

— моллагІча герзен гергзашгарча низиййн бокрамаш иезиндарга хьакъеьхьара соглашенеи яра наьхьага.

ХІанза ядерни герз ДІадаихазана долча хана Советски Союзон Инден тІахьех ядерни герз юкъедоаладелга е юкъедоаладарга ккерам белга ца могийтаи йола Дунен халкъашта юкъера конвенци оттаяра. Цох хургбар ядерни герз диззза ДІаДаккхара новкъа боаккха боккха гІа.

Ядерни герзах низ белгаш муъхабола машар баро ДІадех наьха хьакъалашка революционни эргаловпан елга, машара, бІаши ларІдерен сатакхара уйланца халкъашта хкетам лулга. ТІема, гоамалеи низ барен пропаганда ца магийта, кхыча мехкийй халкъашта юкъера мехкаш ца гергзашгарча уйла яра стереотиншш йита а йоагІа.

Хьаьккъал да тахан нъоаста ца йича кхоачча кхы а дукхагІа цІумаш дарддолча глобальни проблемаш хьа ца ІаЙтарахи ир ца ялийтарахи.

Боккха ба адамашта тІаэтта ткерам. Бакъда царга ба катастрофа ца хилийтеи ядерни герз доацача цивилизацера бода ниъ биьлеи йиш йоаь боккха низ. Дина ца кхетара Болама, ялх мехна группа, политически партеи общественни организацейн инзаш вІашагІкхача машара низ болаеш йоаЙча ловалице йиш хулийт тхога дикага догдаха а оптимизм хила а. Хьадда а тІехьа ца тетташ а ГІулахьаш де деза ха этташ.

Ю. ГОРБАЧЕВ,
Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Генерални секретарь.

Р. ГАНДИ,
Инде Республика Премьер-Министр.

Нью-Дели,
1986 шера 27 ноябрь.

СОВЕТСКИ КУЛГАЛХО ДЕЛЕРА ЦІАВАР

ДЕЛИ, 28 ноябре (ТАСС спец. корр.). Тахан ЦІКПСС ЦК Генералын секретарь М. С. Горбачев Делера Москве цІава ираваьлар. Из официальни доттагІлен визитаІа Инде хиннаь Республика Премьер - Министра Р. Гандеи мехна правительствен хьекъараІа ваха. Цига ГІулахьаш тІаьрча наьха ловалице ца ЦІкорнятет хуьлу. ЦІкорнятет хуьлу ира ГІулахьаш тІаьрча наьха ваханаш. Иштта наьхьабоахаш хиннача юкъе бар СССР-ан послеи В. Н. Рыжов СССР-ра Инде посол Т. Н. Каули.

Аэродроме шин мехка паччахьалкхен байракаш ураГІа яхийтаяр, летни майда тІа ергазшарча низий кхаь таЙпара сийлен ха отгадьалар.

Оркестро лекхар СССР-ен Инден паччахьалкхен гимнаш.

М. С. Горбачев индийски бІухой — пехотинций, летчикий, морякий строй латтара гІолла чакхвалар. Сийлен хан начальника КПСС ЦК Генералын секретарга-ра рапорт делар.

Советски авиалайнер Москве яха новкъьалар.

М. С. Горбачевца цхьана бар КПСС ЦК Политбюро член, СССР кхыча мехкашцарча ГІулахьий министр Э. А. Шеварднадзе, КПСС ЦК секретарь Н. Д. Тиварен, СССР Герзашгарча Низий Генералын штаба начальник, СССР оборона министр Раджив Ганди сийна шу оттадир.

Р. Гандена цхьана шу оттадьяьлар бар кхыча мехкашцарча ГІулахьаш министр Н. Д. Тиварен, Инде правительствен парламентареи кхыбола членаш, цІи хсза бекъа ГІулахьаш, Ілгман, культура, общественноста викалаш.

Цига бар Э. А. Шеварднадзе, А. Ф. Добрынина.

* * *

Советски Ілгман, культуран, искусствен ЦІагІа (ДСНК) эрсий метта советски илли а доанкхан тІаьпІар М. С. Горбачен эрсий метта Института студенташа. Цхьана КПСС ЦК Генералын секретара вІашагІкхетар хилар Индийско — Советски культурни обществен (ИСКО), Советски Союза Новъкостий обществен (СДСС) активаша. Советски Хьашана накъабабьакхар Инде цІи хеза бола общественни дешъеллина, «Дунен халкъашта юкъера мацІор чІоагІбарах» яхача Дунен халкъашта юкъерча Ленински премеи лауреат Ауруа Асаф Али, ХІаьта иштта шинна доттагІлен общества куралхоЙ. М. С. Горбачев хьежар Документашта кулгаш яздеча тІахилар КПСС ЦК секретарь А. Ф. Добрынин, Инде правительства членаш, кхыбола советски гражданийски официальни пах.

Советско - индийски документаша кулгаш яздара торжествени церемони чакхъяьлнай. Тахан дерригача дуненна йовзаряъ даиача дагара керда акташ, геттара бокхка политически лоарХІам бола акташ. Уж хьахиннера Делс, бакъда ГІулахьара и СССР-ан Инденеи а иштта ерригача планета тІа дунен халкъашта юкъера климат тоаяра а.

В. БАЙДАШИН,
А. БЕЛИКОВ,
Г. ШИШКИН.

ТЕХНИКА—КИЙЧОН МУГІАРЕ

ХАТУЛИЙТ

РЕЙД

Малгобекски района боахамашка техника мишта кийчью хьожан хилар тхо рейдан бригада уьк дешнаш.

Трактораш, комбайнаш, тІехьаювзаш йола инвентарь ма хулла сихгаІен тешамеГІеи тоалра тІаЙкъаш Суннженски района механизаторий, инженерно - технически боахлой инициатива дегтІара къобабал а еш, уьк шера биьлагІча кварталс тоае еза тракторашн комбайнаш 25 декабре, тІехьаювзаш йола ерриге инвентарь керда цу хьатІаохачаяь кийчон мугІаре ДІаоттае дош деннад «Малгобекский» совхоза къьхьегІлга-ша. Цуткех ялдь да мехмастерске керттерча цехе хьалтеха доаллача пенгазета тІа. Йолаш я гураьхеи Іайи техника тоаяра графин. Цига хьежжа уьк шера биьлагІча кварталс мастерске шийтгеи ремонтно - технически предприяте яхоьи — 15 трактор, 8 комбайн тоае еэаш я ухгаза. ХІаьта график кхачашъра фу деш да?

— Тоаяь ХІанзале иЙс трактор мастерскеера яраяьхкай. Царна метта ДІаоттаяь кхы а 9 латтт хІанз тхо долча, — дуьи мастерске техник - нормировщик Саутиева Паьтіамата. — Ворхінех ялх комбайн а ДІаоттаяь кийчон мугІаре. Вешта инеко ши тракторе болхлоша а механизаторша а шоаш денна дош ихоачашдергхилараз.

Керда шу тІакхачалехьа ерригача комбайнаш, тІехьаювзаш йола инвентарь, хІаьта тракторех кІезигаГІа ялх 18 хийцца тоалургьа царга.

Цо дукнахоь решал хІан я техника тІаьпІа техникина оттаяь ахташ.

Техника тоаеш боахачар ишгта оюара къьхьега наьхьара ІаІдоал балха, салалара хьалаш ваштІехьадхара уьк шера совхоза кулгалхоша керттІа йоахоь ях хилараз. ПаргІатта болх бе йиш ерригача помещеннка, юхье столовн я.

Столовера ара а вахна мукъа ха хинча цІеча уголок керда газеташ, журнаяаш деша а, цаннех, ях шахматех ловза а, беаам хилча телевизорга хьажа а йиш йолаш ва хІараваР.

Духха дика болхлой а ба а, соахка санна, тІадоагІача цера фекраль бутт коъьехьа-чаделха тхоай ерриге а техника кхашкара балхаш дара кийча хилийта тха коллектива низ ДІакхоачаргхилараз цех вад со.

Теша лов. Цхьабаьхьа, ХІанз санна мара ГІулахь ДІа да доде, лерхІар ихоачашдой тамаш я. Гурахехь Іайи техника тоаяра социалистически декхараш тІаЙйадаеш коллективе хІанз а. Во вІашагІкхеваьккхай гойтара агитация з.

ТІехьаювзаш йола инвентарь, района кхыча боахамашка санна бригадашка тоаю. Из болх дика ІІабола цу боахаме. Духха хІама па эшап 80 процент кийчон мугІаре ДІаоттаяьй.

Техника, къьстта а трактораш тораш тоаяра хьаллаш во да «Аххалчуртский» совхозе. Ерриге а ашшах ях я цуи ца ялийтарехь чуйола помещени. Ахьхи ниэттІкха мара са данихха йиш йоацаш йиІаІа хул цу чу, хІаьта Іай йІаЙкха хІамши тІа па йийхаха болх бе ййш йоацаш шийла хул. ЛертІа отоплени а яц. Йц ІІе уголок, гойтара. Гурахьеи Іайи техника тоаяра хІанз а социалистически денхараш тІаийцадаеш уклаза а. Кхьдола боахамаш санна мара ДІаоттаяьй ахь мехмастерска болх лой эшача оатхалаша, уж хьала рийдарца. ДІаьхьа а техника тоаяра план тІехьа-хоачаяьш къьбаьхьа уж. Ийс трактораш йІх комбайни ДІаоттаяй хІанзле кийчон мугІаре.

Уж толамаш даха йІаштІехьадьаьнаг эгара хьалаш республикина толамаІгІа долча боахамашка санна, трактораша, комбайнаша, тІехьаювзаша инвентара ремонт ира уххаза колдействин подрядгІа болх бу звено йІаштІойхарах.

ЦхьолагІча отделене хьал ГІадуча стаье дожкхаЗ а деш механизаторша ЧапановаГІар Муиеи іаьлаеи хьаьхьох тхоаа шоаш тоаяь тІехьаювза инвентарь. ЛаьрхІа кІала дахчан хІамаш а яхка ниййсача мугІарех латт селкаш, маихаш, культивираш, нохарап, эш-ашача бесар, машиний даьтта а хьекха.

— Ханна лаьрхІа ІІаинагІьелла подрядгІа болх бу звено я сои іаьлеи юкъе воагІаи М. Чапановаи. — Тоае тхоашка хьаеана ерригна инвентарь, шоана гучча тайпара, кийчон мугІаре ДІаоттаяьй оаха хІанзле. Таханан а болх ДІаболабе кийча я из ерриге а.

Техника тоаеш боаххачар балханара моральнин материальнин бесам совбакххара оттаяьча мероприятеша хьежжа, керда шу доладалалехьа тІехьаювза инвентарь тоаяьча хІара звенона юкъеВоагІаЧоа алапел совГІа 20 процент ачча дала доагІа. ЧапановаГІар из лургдолаш бокъо яьккхай хІанзле. Шеко яц иштта толам цоллагІча отделенера К. Ваделовн Х. Цечоевн, ихоалагІча отделенера С. Хутиевн Н. Кажиевн. Цо хьаеебогІача коллективи подрядгІа болх бечча звенона боаккхаргхилараз а. ТІехьаювзача инвентарех 90 процент кийчон мугІаре ДІаоттаяьй гар хІанзле.

Укк квартале Суннженски ремонтно - технически предприяте Т-150, ДТ-75 маркех ши трактор яр тоае еэаш. ІІхьабакъда, уж ІІа да ногаш хІана а совхозе латт.

— Со хинна цига ухх деношна. Мастерскеи хьалйна я цу предприяте, — дуьи совхоза керттерча инженера М. Цечоева. — Из бахьан доляш тоае уж трактораш тІаДоагІача цера цхьоалагІа квартал юкъеэхоачаи мара тхоара ДІаоцаргйолаш а яц. ХІаьта мел чІоагІа эшарга тхона уж Іай кхай тІа органически удобреени дІакхьахьара, уж шера аьха лаьтта кхы тІа а ахара.

Кхы дикагІа кхоачашкагІ Суннженски РТП техника тоаяра оттаьй района кхыча совхозий рапландиаш а. Из кхоачамбоацар ДІадакхара ма хулла сихгаГІа оапгІьлла еэа Малгобекски РАПО инженерно - технически сицлуба.

С. ТЕМИРХАНОВ,
«Малгобекский» совхоза хІалкъа тІехьожкин группа председатель.

С. МАДАЕВ,
«Грозненский рабочий» газета корреспондент.

М. ХАМАТХАНОВ,
ТІА спецкор.

Яхьа дневник

Лаьрхlар кхоачашду

Шийтталагlча пІалетка хьалаъуе шера паччахьалкхенга 191 эзар тонн шекара сввклаш йохкара Нохч-ГІалгІай АССР къьхегІмхоша тІаийна социалистически декхар кхоачашдара хьинаре кхьахьйгаргдара юкъе ба «Назрановский» совхоза болхлой.

Иштта, планагІа ДІалла 11350 тонн йолаш 11555 тонн шекара сввклаш ІІаешаг тонн йолаш ДІаоттаяьй. Цох хургбар ядерни герз диззза ДІаДаккхара новкъа боаккха боккха гІа.

Ядерни герзах низ белгаш муъхабола машар баро ДІадех наьха хьакъалашка революционни эргаловпан елга, машара, бІаши ларІдерен сатакхара уйланца халкъашта хкетам лулга. ТІема, гоамалеи низ барен пропаганда ца магийта, кхыча мехкийй халкъашта юкъера мехкаш ца гергзашгарча уйла яра стереотиншш йита а йоагІа.

Хьаьккъал да тахан нъоаста ца йича кхоачча кхы а дукхагІа цІумаш дарддолча глобальни проблемаш хьа ца ІаЙтарахи ир ца ялийтарахи.

Боккха ба адамашта тІаэтта ткерам. Бакъда царга ба катастрофа ца хилийтеи ядерни герз доацача цивилизацера бода ниъ биьлеи йиш йоаь боккха низ. Дина ца кхетара Болама, ялх мехна группа, политически партеи общественни организацейн инзаш вІашагІкхача машара низ болаеш йоаЙча ловалице йиш хулийт тхога дикага догдаха а оптимизм хила а. Хьадда а тІехьа ца тетташ а ГІулахьаш де деза ха этташ.

Р. ГАНДИ,
Инде Республика Премьер-Министр.

Нью-Дели,
1986 шера 27 ноябрь.

Деша дай бац

Фуца лаьрхІа дола ги дакхъара ухх шера 360 гектара тІа люцерна хьалххелыЙ Надтеречни района «Калаусский» совхозо.

ЦІхьабакъда, паччахьалкхенга цуи ги дохкара план кхоачашъш боахамо. ДІадала доагІар 30 тонн долаш 25 ноябрь хьатІаотташ ДІаденнар 9,2 тонн мара дац. Совхоза специалисташа лерхІ центральни хьатта цІепшанаа латтар агрегатех чакхдакьнххача кхы тІа 2,8 тонн из ДІадала. Лоацца аьлча, люцерна ги дохкара план 40 процент мара кхоачашъяь совхозо.

Фуд плап кхоачан па яр бахьан? Нохч-ГІалгІай АССР Госагропромса специалисташа ягачох агротехнически бокъонаша ДІа ю люцерна чакхдакьадар люцерна ги хьалкхедарца дуьзаденна балхаш, гІоаз телхаьлй технологи.

Иштта, са доаллача хІамашка зе ца дайтарах лазарах лорадарах чІагІнехьа молшап а я йайна хьатІаьлъяна сввклаш хила еззача боарамах нийлхьарх, кастар ца ялийтара ДІадаьлъяна агропрнемаш лертІа чакхъьлхарах цу йокъьлга цоаитза зе ца дайта ДІадаьлъяна чаб сввклаЙ. Лоацца аьлча, вочаа хаоттама шоай говаали деналп ДІадуьлъдьлъяхьад болхлоша. Цудухьа из толам а боаккхабеннаб.

Совхоза звеноша юкъе ньрячача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай Наьсар - Кертерча отделене Исмиговна Ахьмад - Башира кулгалдечо. 120 гектарах хІаране тІара 270 центнер а йоакхаш чуийай цун болхлоша шоаш хьалххелъ шекара сввклаш.

ДОТТАГІАЛИ ЦХЬАНА ГІУЛАКХАШ ЛЕЛАДЕЛГЕРИ ТОАДАРА

ДЕЛИ, 27 ноябре. (**ТАСС спец. корр**). Тахан Іуйгйина КПСС ЦК Генералын секретара М. С. Горбачена тахан сайрийна Советски посланник Инде Республикина Датта Тиварн, Инде финансаЙ министр Вишванатха Пратапа Сингха, СССР-ра Инде посол Трилоки Нахта Кауляй.

Лаьрчера бозараме М. С. Горбачевай Инде Премьер-Министра Раджив Ганденеи юкъе ДІахо йодача хана Советско - индийски отношенеш деГІаьхьулара ГІалгІа, культура, общественноста викалаш.

Цига бар Э. А. Шеварднадзе, А. Ф. Добрынин, Генералын секретарша цига баха кхыбола официальни пах.

Шу оттадьача кхамаьллаш дир М. С. Горбачевсн Р. Гандеи.

* * *

Тахан делъьад тІехьаГІа М. С. Горбачев Инде парламенте вІашагІкхийтар Инде Республика парламента шин палата — Халкъа палатен штатий Советен членашца.

ВІашагІкхетаре дара лоацаш бар Инде Премьер - Министр Р. Ганди — советски оагІорахьара де- Э. А. Шеварднадзе, А. Ф. Добрынин.

Парламента члений цеграша советски куралхочунга моаршал хьаттар Инде вице-президенти, штатий Совета председателя Р. Венкатарамана.

Цига ясамаьллаш дир М. С. Горбачевсн Р. Гандеи.

В. БАЙДАШИН,
А. БЕЛИКОВ,
Г. ШИШКИН.

●

Надтеречни района «Гвардейский» совхоза механизатор ва ВЛКСМ член вола Шапков Висхан. Дулха лаьрхІа чуоттадаь кховбача хьайбашта доакъар хьатІаккхъьал ва яз. Къаьхьегама дисциплина дика йолаш болхло ше хиларга хьежжа цкъа мотниг нийсъалийтаяш шийна тІадиала гІулаьх дизза кховчаш ца деш.

Совхоза коллективо сий деш механизатор ва Шапков.

СУРТА ТІА: Надтеречни района «Гвардейский» совхоза механизатор Шапков Висхан.

С.-А. АСХАБОВА сурт.

●

1 декабре—Г. К. Жуков (1896—1974)

вай 90 шу дуьз

ДАИМ МАЬРША ХИЛДА НАЬКЪАШ...

170 эзар километр тІема ишъ баьб маршалла Г. К. Жуковца цун фронтовой шофера А. Н. Бучина. Дуккха-ча событеша юкъе дакъа лоцаш хиннав из, АПН-о доаьйт читаелаштга цунца ший корреспондентца хиннача беседах дІаьдалар.

— Александр Николаевич, тІом яхар фуд дика хоьча ваххах ва хьо. Этгара дуккхагІа Сийлахь-бокхача Даймехка тІемах хьона дагадоагІар фуд?

— Дожжал дезаш ва аьнна ма хеталаьх, са безам ба хьалхагІа Хьога «Дагадоагіаграши уйлаш» яха Г. К. Жукова книжка ер экземпляр дІаьхьоха. Цу тІа маршала кулгаца яздаь да: «Весача Александр Николаевич Бучина, са дикагІвоцча, Сийлаль-бокхача Даймехка фронтий дерриге наькъаш духьало йоаш соца дьаьхьа шофера, Г. Жуков. 15. IX. 1970ъ.

ТІемаьна дувздеанначуа сайна дагадоагІаграех аьлча, тІаххка сона дагадоагІа 1941 шера вай тІехьашка йоаьна деаьш хиина хала денош, Ельче юхьа хиина тІом, Москва бахьан, Курски дуге баь тІом, Украина бахьан, Польша муьгъайбаккхаш баь тІом, Цуь тІехьаІагІа — Германи, Берлин хьаннахар. Со на цІаккха диц ца дур, бІаргех хиий дувлаш гІадвиг-гар — из да Ленинграда блокада дІаьнкхар. Малша наьха бІаргех дийтина хий диилуш дац.

Хьалта фу хургда Лаьтах, нагахьа сана кІаргин эгІор вай деноьшка доаллой?

— Из-за планета тІара цивилизаци хІалакьхургхилар ма дий. Сона хац «седькъан тІарча тІемашка» керда кийчо елга сопдаьр США правительствена новкъа дар фуд?

Сона диценнадац 1945 шера се американцанна безаме вІашкІехьа, цу тІехьа тІема а доапаш машара фашизмал коІдьашад ахьана а хет сона.

— Хьа вахаре, хьа яраза, фронта наькъаш дукхагІа хиннад машина наьна ваьш...

— Да а да из яраза. Цу дужьа дезаш сона маьршача дергдола гІулаьх сайна корадаьд, аьнна хеташ ва со. Со на вахаре йийса ишъ лаха пхоьостаг даьр Сультыгов Адам ва.

Малофеев Генай иэы а цхьаьнахь цхьа баьъан да уьх предприятеаьра дІа ца хала. Цун да Владимир Георгиневич уьхьага болх беш вола 24 шу даьннад. Наха дина вовз Владимир Георгиневич. Лаьха да цу боллхочун деш доаш сий. Ший вийийта а дІабаляйта гІерт из нъаькъегама кодьа тІехьа. Гена тІехьаиуьхан ваш. Духха ха йоаьщаш шоллагІа разряд елар цу вуприйтта шу даьннача кхаъхьагамхочоь.

— 13 шу да со уьх филиале болх беш йола — йоаь С. Арсаманосас. — Каст-наста пийсну бригадира къоастаде деза гІулаьх. Дийнаьса ра норма 110 — 115 процент иэоачашпой а цхьаьйолча хана материал во йолаш болх сошап а хул. Хоза сабаре воаьш чахвоаьл цу тайпара мотниг нийсъеача Сультыгов Адам. Дика хов цунна нах ше-ший мотти-ганка дІаннийсбе, хІарамена ВашІехьалларбоаьа гІулаьх тІадилла. Тхо чоагІа гІаддуганаш хІама да тха продукцена «Дикала Знак» елар. Кхы а да оаза хьаде доладаь «Анис» яха тІаьнд. Майкопера мебельщикаша «Дикала Знак» йолаш деш да из. Тха — ХІанзарчоь вІашта техьалаш цар санна из дика хилийта. Бакъда, гайна-ганза оаха а тІалотаергъа цу тІаьнда «Дикала Знак».

Берригача боаьлхоь дагара уйла яр Арсамакова Сарсара гучаьлхиннар. Хьаьдьа хІамах тоъам бе безам болаш бац № 1 йолча «Терек» яхача фирма чуйоагІача филиала кхъьегамхой. Цар уйла кхоанена я.

Ж. БОГАТЫРЕВ.

Малгобекски районера хоамаш

ШЕРА ПЛАН

Вай мехнарча дуккхача предприятеша, бригадаша, пеха, звеноша Сийлахь-бокхача Октября 70 шу дуьзна деношка шийттелагІча пятилетие хьалхарча шин шера планаш кхоачаьлье дош деннад. Цхьабаьша бІаргача заводо цу тайпара дехьар тІэзадар Іаламаьте бехитохкаме, чоалаше гІуланх да. Иштта дадьа Военсекнеча гав чанкІоанкхача завода коьдентво. Мишта, малагІа реперсаш сарцагІьнка, артелонаш ях яккха йиш я из урхе?

Этгара хьалха де дезар — хий диллара система бокъонча хувцар. Нагахьа санна из болх чакх да боаккхе, предприят соцае еэаш хьал оттар. ХІаьта из — сахьташ, денош, бетташ балха графика юкъера доалар. Завода технически совет терким тІабахийта хьенар цу продукцена «Дикала Знак» яккха. Дукха къаьхьега дийзар лаьрхІар чакхдаккхара. 56 тайпа оборудовани я тха, парех 40 къаьна я. Ер кресло де доладеча хана 5 керда станок нийцар, ткыйола кийчо а йир. Амма, керттера дарм инструмент а оборудовани а кийчьяр дац. Цу тайперча лоархІамеча гІулаьха нах кийча хилар да. ХІаьта нах кийча бар. Массанена дагадоагІар йлх цу хьалха «Дикала Знак» тхога хинналгІа. Новкъа а хилар тІехьаІагІа из Дайнаккар. Берриге тхоай нив тІабохийтарца со оаха тховй продукцена тІера ткы из знак да ца йлийта.

Нъона вале а ший деша маь бе хоьш сар ва Лорсанов Ахьмад. ХІанз керттера

Холуш да укх филиале дукха кагирхой болга. Йолаш я укхаза кагирхоца моллагІча а балха юкъе делаю энтузиазм, сухал. Бехитохкаме къаьхьегам а ба. Вларг тІа ца отталуш сихй да болллоч куьгаш. Шъъ-ткоъ минут ялалеха ткыхуз вІалла форма йоаьлча дахчаь хоза тІаьнд. Дукха ха яккха йиш яр цу говзача хІаманга хьежаш. ГІаьнд хьадеш, цунна басар хьожкаш, из къоагадеп, дергача цу гІулаьхъаша къаьгуш да боллхоІ кхъьлификацин ланха йолга, болх тешша-мен дикеи белгз.

— Верхі буттмара беш оаха ер гІаьнд хьаде доладаь, — йоаь № 1 йолча цехь начальника Лорсанов Ахьмад. — Бакъда, из дІадолаеча хана оаха даьрхІадар цу продуцена «Дикала Знак» яккха. Дукха къаьхьега дийзар лаьрхІар чакхдаккхара. 56 тайпа оборудовани я тха, парех 40 къаьна я. Ер кресло де доладеча хана 5 керда станок нийцар, ткыйола кийчо а йир. Амма, керттера дарм инструмент а оборудовани а кийчьяр дац. Цу тайперча лоархІамеча гІулаьха нах кийча хилар да. ХІаьта нах кийча бар. Массанена дагадоагІар йлх цу хьалха «Дикала Знак» тхога хинналгІа. Новкъа а хилар тІехьаІагІа из Дайнаккар. Берриге тхоай нив тІабохийтарца со оаха тховй продукцена тІера ткы из знак да ца йлийта.

Нъона вале а ший деша маь бе хоьш сар ва Лорсанов Ахьмад. ХІанз керттера дарм инструмент а оборудовани а кийчьяр дац. Цу тайперча лоархІамеча гІулаьха нах кийча хилар да. ХІаьта нах кийча бар. Массанена дагадоагІар йлх цу хьалха «Дикала Знак» тхога хинналгІа. Новкъа а хилар тІехьаІагІа из Дайнаккар. Берриге тхоай нив тІабохийтарца со оаха тховй продукцена тІера ткы из знак да ца йлийта.

Нъона вале а ший деша маь бе хоьш сар ва Лорсанов Ахьмад. ХІанз керттера

Юрта эггара хьалхарча цІенна тІаккхаьчча сох ткыйитар тІаьххьа тоавенна цкъа кьонах. Цо моарцал а хьтъа са говза дирста тІад пацар, шоайгІура хьоанаьлІа чухьйхар. Иштта да лоамашка.

Беша багІача цкъан бокъ кхача ткора кІал Іохайнар тхо. Хоза хьадеи йола чай дера тхона хьалхаща. Из чай молаш тхо дагІан хьаьхзар вертолето ду тата.

— Цкъа сиха йийха лор йоаьлеш ешаЙ из, — аьлар фусамдас. Юрта хІаранена а ма хой шига мел дар. — Бер деш хала я ПаьхІамат, — аьнна из сенна ешаЙ хайтар цо.

— Юрта йистеЮоссеача вертолета тІара Іоьлар лоргинеколог. Сиха тІаьххар из унахо йолча. Цунна дика лоарбеш бер деча къалсагара хьал. Цунна эггар хьалха гуш дацар из тайпа хІама. Хьем боаьшаш дарца де йолаелар из — кхалсаго нІаьнк вир. пар1аета яьлар. Цу сахьата юрта массанахьа а дІахезар из. Шн саг вІашагІа мел кхийттача тамаш ешЙ юьцар лор.

— Баркал хьона, — йоаьхар хелча этта хиннача кхалсаго бер дац цкъа ха яьлча.

Вертолетаца ший балха кохийхар лор.

Цу дийнаьъа яйзар сона Мусостова Тамара Хамидовна, Из Советски районни лаьхденнад по къаьгегамхоштта увттадеш дола дехзарш. «Дикала Знак» елча вахар аттагІа куррдаш вай, — сал цо, — йолх халагІа а безастоканам боккхагІа а хургба».

Филиале керттера бараш сборщикаш ба. Кхыча участкаша но тарна мел эша нийсъа чо. Тіаккха сборщикаша хьадеш дола хІама массанена гуча, массане мах бен да. Цар беш бола болх предприятеаьра ошаш дола хІама, Бригада-ж хІамига а ди — 30 саг ва. Нах а тайп-тайпара ба. Этгара боккхагІар 53 шу даьнна ва, эггара хІамагІчуьн хІама а 18 шу даьннадаь. Лаьхьаргра сий а ду, лоархІа а лоархІ цар шоай бригадир. Из сий а лоархІам а кхъьмальашца дешхьадаш Адама — ший кулгашца дахьехьад. Иштта дийцар сога цун бригадерча болхлоша.

— Школа яьккхачул тІехьагІа уьх предприяте болх бе вера со, — йоаь сборщика Малофеев Геннадь. — Са настаннин ва Сультыгов. Цун хьехам эггара сихагІа кхетабергбогча тайпара хул. Инст ца хуллаш болх бе воллду из. Цун кулгашца бІаразьежача кхетаду дерриге а. ХІанз дуккха ха яларлехьа эскаре гІулаьх де ваха веза са. Ингара цІавена уьхаьа юхаоолагІар-на. Вахаре айса даьнн ледаьрдгола гІулаьх сайна корадаьд, аьнна хеташ ва со. Со на вахаре йийса ишъ лаха пхоьостаг даьр Сультыгов Адам ва.

Малофеев Генай иэы а цхьаьнахь цхьа баьъан да уьх предприятеаьра дІа ца хала. Цун да Владимир Георгиневич уьхьага болх беш вола 24 шу даьннад. Наха дина вовз Владимир Георгиневич. Лаьха да цу боллхочун деш доаш сий. Ший вийийта а дІабаляйта гІерт из нъаькъегамхочоь. Гена тІехьаиуьхан ваш. Духха ха йоаьщаш шоллагІа разряд елар цу вуприйтта шу даьннача кхаъхьагамхочоь.

— 13 шу да со уьх филиале болх беш йола — йоаь С. Арсаманосас. — Каст-наста пийсну бригадира къоастаде деза гІулаьх. Дийнаьса ра норма 110 — 115 процент иэоачашпой а цхьаьйолча хана материал во йолаш болх сошап а хул. Хоза сабаре воаьш чахвоаьл цу тайпара мотниг нийсъеача Сультыгов Адам. Дика хов цунна нах ше-ший мотти-ганка дІаннийсбе, хІарамена ВашІехьалларбоаьа гІулаьх тІадилла. Тхо чоагІа гІаддуганаш хІама да тха продукцена «Дикала Знак» елар. Кхы а да оаза хьаде доладаь «Анис» яха тІаьнд. Майкопера мебельщикаша «Дикала Знак» йолаш деш да из. Тха — ХІанзарчоь вІашта техьалаш цар санна из дика хилийта. Бакъда, гайна-ганза оаха а тІалотаергъа цу тІаьнда «Дикала Знак».

Берригача боаьлхоь дагара уйла яр Арсамакова Сарсара гучаьлхиннар. Хьаьдьа хІамах тоъам бе безам болаш бац № 1 йолча «Терек» яхача фирма чуйоагІача филиала кхъьегамхой. Цар уйла кхоанена я.

Ж. БОГАТЫРЕВ.

ДОШ КХОАЧАШДЕРГДА

Ачхой-Мартановски районна халичъа депутатий Даьйденеси юрта Советa депутатий Бащиев Саид-Мухьмада бригадо «Самашкинский» совхоза хьайбаш лелаДеарша тІа юкъе яьржача социалистически яхьа хьалхара мотниг яьккхай. Таханачу дийнаьха цун коллективо шийна тІачІоагІбаьча 450 Іаттах хІаригнегара юкъера лаьрхІа-на 2800 килограмм шура а яьккхай. Из ХІІ пятилетка хьалхарча шера планаш лаьрхІа хинначуьн 500 килограмм дукхагІа хуьл.

— Кхы а цхьа буттсовгІа ха Аисай, — йоаьх бригадира, цу юкъа хІара беттача Іаттагара 200 килограмм шура а яьккха этгара хьалха эзар килограмм шура яккхарга кхича гІерт ткоъ.

Хьанаре кхъьег хьайбаш лелаДеарша Хьдржиева Саидата, Сухаева Шарната, Халикова Нияе, Борщигова Мадината, Магомадов Хьамзата, Умаров Абдурахьамана, Чапанов Хоже, кхычар. Сийлахь Октября 70 шу дизарна балх на тІаьххьа накъостаха лерхІан йоаржкальча яьъе дахьа лоаташ ба уж берригаш а. 1967 шера 7 ноябрера цхоачашпе лаьрхІа пар пачхьалкхейча шурен дулхи дохкара шин шера план.

П. МОИСЕЕВ.

Тха къаьтаме лор

Лоамашка, хала тІаьххача весача моттиге улл Харсеной юрт. Цига кхаьнгор со къьлха зІанарашца лоамий лаьха бовхьаш Іийрийна сийрдадоахача хана, говра тІа а багІаш. Цпарча хоза Іашмо доГІоздьяхкадар са. Цхьа лаьккача лоам тІара гІетте вокх лоам тІа ковлаш аьрзеш, шаІа сиха цІена лоамаш шоай-даш, тайп - тайпара хьу, кІузс санна зизаша хозьяьк бацца босеш, цу дерригне литта цІена фо — хоза сурт дар хьалхашка гуш дар.

Хьаша безаме, дог гІоза тІаьщ лоамарча наха.

Юрта эггара хьалхарча цІенна тІаккхаьча сох ккийтар тІаьххьа тоавенна цкъа кьонах. Цо моарцал а хьтъа са говза дирста тІад пацар, шоайгІура хьоанаьлІа чухьйхар. Иштта да лоамашка.

Беша багІача цкъан бокъ кхача ткора кІал Іохайнар тхо. Хоза хьадеи йола чай дера тхона хьалхаща. Из чай молаш тхо дагІан хьаьхзар вертолето ду тата.

— Цкъа сиха йийха лор йоаьлеш ешаЙ из, — аьлар фусамдас. Юрта хІаранена а ма хой шига мел дар. — Бер деш хала я ПаьхІамат, — аьнна из сенна ешаЙ хайтар цо.

— Юрта йистеЮоссеача вертолета тІара Іоьлар лоргинеколог. Сиха тІаьххар из унахо йолча. Цунна дика лоарбеш бер деча къалсагара хьал. Цунна эггар хьалха гуш дацар из тайпа хІама. Хьем боаьшаш дарца де йолаелар из — кхалсаго нІаьнк вир. пар1аета яьлар. Цу сахьата юрта массанахьа а дІахезар из. Шн саг вІашагІа мел кхийттача тамаш ешЙ юьцар лор.

— Баркал хьона, — йоаьхар хелча этта хиннача кхалсаго бер дац цкъа ха яьлча.

Вертолетаца ший балха кохийхар лор.

Цу дийнаьъа яйзар сона Мусостова Тамара Хамидовна, Из Советски районни больница родильни отделене заведующи я. Іаьрка бІаргаш а, лоаш, юкъера дегІаца, тІаххьа ахьна кадаЙ, хьинар доаш кхалсаг я из.

Геттара безаме, езъяь накъальнхкар из юртарча наха, каст-наста юхайола яхаш дежхар дора цунга.

Из ишшта накъайоаккхаш хьатІавера цхьа зІанина саг. Нанас йоах, аьлар цо, со оаш хьалъыйтар хьо я.

Цун вахар довза лайра сона.

Советски юрт райцентр я. Цига ба хьун боахам, ПМК, накъъаш дехка управлени, кхыдола боахаманаш. Юрта кІоргаш я больницаш.

Массаза а санна, Іийрийна барХІ сахьат дальча балха хьаера Тамара Хамидовна. Ший пациентхаш тІаьща йоаларар из. ТІавца дІаьлъыр 10 кхалсаг яр. Лора кабинета хьалхашка гулбенна, чудекхара хьежаш кхалнах боьнар сона, кхычаьха хуьлаш санна. Лора хІара кхалсар тІаьща оттаяь ший ха я.

Нийса 10 сахьат дальча больнице балача унахошка хьожаш чакхйоал из. Анализаш дІаьлъыча папнага хьон, цхьадола хІаманан блокнота тІа дІаьздау.

Сага безам тІаоэаш елаъкъаьр латт цун кхь тІа. Пицинеташта еэа шоай лор, теш цох.

Больницерча палате саг дег чух гІийла воал, цунна деза да ше терхалар, оала кІалда дош. Дика дова Тамара Хамидовнана цар дагардар. ХІара менгена тІаяхе, кхъамаьл ду цо больнице балача кхалнахаца.

Цхьан ХІаманга хьежаш менге юхе йоал бе напельница йоалла кхалсаг.

— Шортагіа хиъа, Совдат.

— Баркал хьона, лор.

— ХІанз а хьалха да баркал ала. Хьо лорделча бакъьалъя я,

Унахочунца цхьана лор хуле, лазар эшадергда яха халъъа яца нийса да. ХІаьта, нагахьа санна унахо ший лазарна вусе, тІаххка цо лор эшадергда.

Унахочунца, цун лаьзрцеи балийцеи я Тамара Хамидовна хІара секундагІа. Пациентхас шийгара балга бувцаш, беси хувцалу Тамара Хамидовна, цо кІодрта хекхатабу из бала, цудухьуьз хов цунна доагІаш дола дарба да а. Нагахьа санна эшаш мотниг этгара, дийнаьъа а бус а унахочоа юхера дІаялаш из, медицина еррига таронаш оарцагІйоах унахочоа дарба дора.

ХІана эц Тамара Хамидовнас наьха лазар бахьан шийна ишшта бокккха бала тІа? Цун оамалга диллача, хет из а кхы доакхагІдар а шийна тІаьща ийна а лор саг верзавара, из лечара ваккхара, аьнна.

Кхыболча наьха санна саЛола ди хилац Тамара Хамидовнай. КІоранаш дар эльяна цунна хац цу дийнаъь цхьанне дІа да ехаш ше цІаІа юсарйий.

Цкъаза дикаеа дагара Іар цо цун мара Сайпе.

— КІорандийнаъьа а цІаІа хилац ер, ший бераш а нагахьа мара бІаргагаш уласанз, — кхаь. Масала, сеташ ше ца луш, больнице яхар, унахошка фу хьал да хьажа еза, аьнна.

Цхьа ккалсаг ткереаенаяр, воча яха хиннай из. Дика ниЙсделар цига Тамара Хамидовна ГІанхачуьр. Унахочуьн лазар ДІадаьккхар.

Опытон знанешен хьалхадоах: уж ца хилча медицине интуицин хургбоацлитра. Хетаргалъа, лор нахах дог лаьаш хила веза. Хьаьта ишшта дог лазар фуд? Цу хаттара цхьан дешаца жоп долаллургдан. Сона хийтар из профессионализмах, нахах дог лазарехь сагагарча бала бекъа кийча хиларах хьажинна. Уж хІамаш доахкаш хилча сагах хьахуул бокъонаш ба.

Тхо ишшта цхьаьца дуцаш хьадоагІаш юкъ-юкъе сецайора Тамара Хамидовна хьакхетача ткалнаха.

Тамара Хамидовнас тергнаме ладугІ шийга деча къьмальгіа. Хоаттг берий унахочено миштай, нагахьа санна ше йолча цамогаш йолаш ена хинна саг але, цун унахочено миштай хоаттг, хоха а ше йолча, кхыболча лораш болча йола хьех.

Кхы цхьаьнха хІама а эийр аз: вонкха а эламига а дуьхьала кхийтта цхьа саг тІехьалаелар Тамара Хамидовна ди дика ца дувцаш, йист ца хулаш. Массанена а йовз из, шоай саг лерхІ цох.

Лоамарча нахацеи Іаламаеи да Тамара Хамидовнай дог-уйла. Орджоникидзевски медицински институт лькхъхуул тІехьагІа ялхаІта шу Дладеинад по цигарча ялаьха тхакцІено лоарбеш да ше а укхаза, райцентра гаьна йоацача Хал-Келой юрт я хьалкхийна а я.

Хьаьта цунна еэа хет ше ше юрт меттел, цу района эггара гаьнагІара юрт а. Ше еэача, йийхача ткоач из, молдаван транспортаца ткьаьче а.

Лор хила безам ишшта хилар хьа? ЬЬина шийга хьаттача, аьлар цо, ЗІаминга йолаш ерига йийтагІ а сат на, из дагадоахаш хьажа.

Цкъа цун нана цамогаш хинний. ХІаьта жоккеанний из. Наина юхера дІаялаш из, гІайгІа йора.

Ший бера хьаьккъаьца цо дергдоахар хІара дийнаьъа цоайцига вонгІаш хинначуьн воккхача саго — лоро нана ерзаерзийрах. Цо ткоачаш а дир йийца дийцар.

ХІаьта цІоагІо яьй цо лор хила. Лор дунен ца мел волчул духха гІа эша саг хийтар йийна.

Ишшта хилар Тамара Хамидовнах лор. Цох медицине ІалмаЙ. Цо ялхаІта лоргырьяр. Бакъда, юртарча наха дарба деча ше дукха-та гІайгІа эшаш лаьрхІар цо.

Юххьанца атта хиланзар цун хьаьхзама ниЙ. Ер лор — пинеколог са. Районера юрта массе тайпара дар-ба де деша ма хулий лор. ХІаьта дар саг вацар. Юххьанца медицинскеи новкъостал де, профилактически болх бе, амбулаторе нах тІэзна, ткайнача наьха иарра тІа ткоаш еэар дийнаьъа а а дезар.

ХІанз райбольнице санна, къьаьст-къьаьста отделенеи а йолаш яцар цу хана.

Мусостова Тамара Хамидовна ювцаш къамаьл дьаьча хІаране дика мел дар оллар цун. Къьаьстаг безадерга-ткар из беркатен дог цІенеи хилар.

Духхьал ший профессегІа болх баь Іаш из. Цо дизза беша Іоьла обшественни нахара юкъе а. Из коммунист а. Вахара хьинаре поэши лелаеш а я. Тамара Хамидовна районера депутат я. Карнарской паналадин депутатски дехкарашш диэза ткоачашде гІерт.

Цун йижарий Луизен Таисен педагогаш ба, Малика экономист я, Бусаев медсестра. Цхьа воша гІишлонхой вок агрономи ва.

Шн войи цхьа йойи да Тамара Хамидовнай. Уж деша-лагІа. Мар Сайпи советски болхло ва.

Къьаьстача цІеи тІара хьаьнна а къьаьстага тІера а я из. Къьаьстагмой унахоцІено лорарча деррига шийна ювэар, ший ха ялор ца еш дайлу цо.

Ишшта цІена цо беча балха бохкна мах баьб Дьаьхьо-цунна енна «Знак Почета» яха орден.

З. ЛОРСАНУКАЕВ,
М. В. Ломоносова цІерагІча Московски Пачхьалкхен университета журналистика факультета студент.

Перепись е кийчлуш

Хоаш ма дарра, 1989 шера январе январь мехка хурраь ба хача наьха перепись. Бакъда массанахьа хІанз мехка цу лоархІамеча гІулаьхгара кийчлу.

Бахача наьха куррболча Ерригсоюзни переписах, цунна ева кийчонах дувца дийнаьъа корреспондента НГІАССР статистически управлене начальникагара П. А. Гребенщиковаца.

ХІанз куррбола перепись Советски пачхьалкхехь исторе чухь воррхІагІа я. ТІехьара яр хилар 1979 шера. Царех хІарайр доккхеи чоаханеи организационни гІулаьх да. Из ихоачандара итташ эзараш бола квалифицированни специалисташ ца хьоьо.

Сенна еш я бахача наьха Ерригсоюзни переписаш? Халъъа боалама къьаьстага бокъона лоарбІам болаш я уж. Къьаьста хІанз, общество социально-экономически деГІаучитата сихдара дешаш ешаЙ Владимир Ильича яьхаш: «Перепись гІулаьх а недомествени гІулаьх дац, республика гІулаьх да, еррига советски учреждений гІулаьх да». Уж дешаш хьалха а санна хІанз доаГІаш да.

НГІАССР Министерай Совете вІашагІьелла я 1989 шера Ерригсоюзни перепись яра новкъостал дара лаьрхІа йола комиссеи. Цо ВІашагІтох, лостам тел, тІахьожкан лоатабу дерригача хийтар яра балланта. Ишшта йола комиссеи вІашагІтехай республика горрайнсполкомашка, министерстваша, производственни объединенеша, вонкхача организацешнеи учреждешнеи.

Бахача наьха куррболча переписача ийнчу еш бокъона болх бу хІанз жилищно-коммунални эксплуатационни службай организацеша, чурча гІулакий министерствеш, паспортни истоьлъ, загса органий, домоуправленей, кварталнни комитетий болхлоша, кхы дуккхачар.

Хьалхалаттарех дола дувцараш

МАРЕМА ОРДЕН

Iуйрийна итт сахьат дала доаллар «Нявранвенний» совхоза директора кабинете цхьа нхалеат хьачуьнъуьча. Ханна нийсьенна саг ер нз. Хlара дийнахьа тренировка а еш низ Юабаьча спортсменех йолчох тара хийтар сона дика ха яха яле а цун йолабе-ения юхь.

— Марша йоагIнйла Марем! — хьаисара чаьна шоашш тlазшап санна юхь сийрдалина шо валчаьра хьалгIотт Дударов Батыр а цу хана кабинете хинна совхоза парткома секретарь а кабинетан царна хьайийлла я.

Цу нахьа моллагIа дале а цхьа гIулакх дахьаш енаяр Сагова шоай кулгалхой болча. Цар езъьъ ше тlанапрех, доккха сий ден парлагIрех дика къен а енна, шийна керда низ чубессача санна хеташ дог Юозабьина яралар из кабинетера. Шийа аттa боаца болх дуьхьагIа безабенеш дlахо йодача хана яхьы тlа хьинарегIа нахьеча гIулла йолаш дlахар доярка шоай Нявсар-Кертерча ферме.

Цу хьалхарча шерашка фермера къахьегама хьаиш тоагIа инанхьала хилларах, халонаша дуьхьал гIоьнаш дIа а на нхоачаш, цхьа-бола доярхаш балхара дlабуьлуш хинна.

Йоли доггIен делхаш а ара безаме йоацан а хаоттам латтарех цхьа ди дlадахийтад Марема ший ханнахьа ферме яра а ийи доахан па дeтташ дарна доахъар ша дуллаш, уж латта моттиг нуьхех цIен ца еш. Хьайбашта хьажу шоайна Тlехьа-за йола доярха. Шоашта гIулакх дарга хьежжа тlа-тlа дуьхьагIа хул царгара Марема хьайбаьнна шура. Цудуьхьа дуьхьа ха а аннанаш дlахар долча болхлочоа соцналистически яхьа хьалхалатташ хьабоагIаш хиннача ший хьехархойн тlехьахье а дуьхьал тlехьагIа дарех хьалхаяла а.

— Цхьа бутт, нвартал, шу, пятилетка дlаяхийтад хьоабе ший группера дlахангара шура йиххара план 150—200 процент нхоачаш па еш, — йоах ферма зоотехника Мутаевн Iалихана.

Районни а республикански а газеташ тlа каст-каста юнашш хул хьалхлаттача доярна балха опыт.

Цхьабаьнна, шийна карагIдашлучох нхоачам а хинна цхьан дийнахьа сатийна Iохайнаш ворхI бер хьалхлерш йола Марем. Низ дlахоач царна эшараш хьажа а ший денхараш толаме нхоачанде а. Хьалхлерш, Гулакхиннна, вахарца хьахьоях боккъонна йола халхъа патриотна ше хилар.

Хlама хьадалла берех цхьадвараш хьахийча кхъхьагама юнъеоз уж Марема. Iуйрийна сатоссача хана нахьаца хьал а гIеттаг ферме уж йийнгаш Зайнаги Рукъьятн. Марема Iомабу уж шоашш группашкара доахан деттa. Иштта, шоай наиаг белгалабьяккача нахьтарIа

болу а беш Нявсар-Кертерча шкоьле 10 класс чалхбаяьх нхоаш боагIача мехнаряша.

Кхъьегара тlера болаш цхьаьккъу Сагова Мареман цун цIендас Шавлиев Iадрахьманан шоай бераш. Аюпи Ибрахlама яха нхоначаш гIишлош хьалъеча балхаш деш хьабоагIа, Зайнаиннус Лидан Марем санна доярнаш ба. Рукъята Гроснера горгови училище яьккай, Хьата Мадина, Iашат, Iийса школьникаш ба. Ферме хьаьнала нхъьегаш ва цар па Iаддарахьман а.

Дукха хало айнай, хьоцар Iодахиттад Марема а Iаддрахьманд а шоай ираз хьалха гIерташ. Цхьан дийнахьа денал деза тlехьаяла а ца боалаш дуннхача перашка хьинарг кхъьегарах хьаданначча беркато хьа а дохаладь дIаденнад цу мугIерча болхлоца лехаш хинна ираера вахар. Шоай совхоза нхъьегамхоша а Нявсар-Керте бахаш наха а ший денхараш толаме нхоачаш а. Хьалхлерш, Гулакхиннна, вахарца хьахьоях боккъонна йола халхъа патриотна ше хилар.

Хlама хьадалла берех цхьадвараш хьахийча кхъхьагама юнъеоз уж Марема. Iуйрийна сатоссача хана нахьаца хьал а гIеттаг ферме уж йийнгаш Зайнаги Рукъьяти. Марема Iомабу уж шоашш группашкара доахан деттa. Иштта, шоай наиаг белгалабьяккача нахьтарIа стически денхараш а нхоачашцеча доккхий толамаш дахарах Дахьено дукха ха йоацан Кхъьегама Цlена Байраха орден енна Сагова Ахьмадан Марема.

ШийттаглагIа пятилетка а дика дIайолаьяй Марема, Карарча шера яйс хьона гIа па цIе хьоанна Iаттагlга 3076 килограмм шура яьккай по. Керда шу хъатIаташ из хьоккам 4 эзар кинограмма дIагIанхоачабе уйла йолаш а я из.

Карарча шера декабрь бетта хьатIанхоач Мареман пенсе яхь йийг йола ха. Цхьабаьнца, пIагIа сатийна ха пIе хьоанна Iаттагlга 3076 килограмм шура яьккай по. Керда шу хъатIаташ из хьоккам 4 эзар кинограмма дIагIанхоачабе уйла йолаш а я из.

Карарча шера декабрь бетта хьатIанхоач Мареман пенсе яхь йийг йола ха. Цхьабаьнца, пIагIа сатийна ха пIе хьоанна Iаттагlга 3076 килограмм шура яьккай по. Керда шу хъатIаташ из хьоккам 4 эзар кинограмма дIагIанхоачабе уйла йолаш а я из.

Дукха ха йоацан дуйнеи экономически тlехьадисача механашта юкъе хиннача Лаоса, пархIи хьалъеча йаттIа бохь барахи кхъьегача механашкара новкъосташа дикка интернационални новкъостал дарахи хlама вер, да вахар хьалдеча ди тlехьа лоархIаме толамаш доах. Хьолуш дIайолаIга балхача наьха хlара сага сиц йола валови общественни продукци, кьаман доход. Экономика социалистически сектора доля ферригача общественно продукта дакъа 1985 шу чакхдоалш 35 процентага кхоачадир.

* * *

Хьалха Лаосе хlанз хьанхоала ерзи санна йола пьяьчани йийгIа, тIишлон маг е р н а, лаши кемани ха. ду промышленносера, строительни, ДегIвзаш а энергетика, транспорта, хьу чаихбоха, хьачан промышленность, Юрбобахама технически автомобильни трансепортан лаьрхIа ремонтни база хьалье йолалъй. Экономика управлени ярз механизм эргайоахан тоаю.

* * *

Хьалха Iаьлала шерашка нерттерча чаьнашш культура — дуга юкъера хьувькъашш позза лихкбеннаб. Шозза — 0,7-гIегара 1,4 миллион тоннага кхачалаца духьагIа чуэш на бола ялат. ДегIаух хьай-баши сиц йола. Шозза-ра ши леладар НРПЛ III съезда хьалхашка отгадаь кхана арахецара деахарш гIеххочахьаьнда. Хlаьта цо республика кхачан продукташца Iалашъяра проблемаш нерттерча дайъье кьоастае таро елар.

* * *

Хьалъха просвещени республика ний дегаюдло доярхI. Кодобинали Лаосе 90 процент совгIа бола пах лепшар-йоазув хоша бачар. Из хьалъха Iаьлала ла шерашка нерттерча дайъье дIайолаьккхад. Хlанз йиъ миллион гаргга саг хьачаьча мехна хlара ньхьалIар дешаш ва.

(АПН).

ДОЙЧОЛ ДЕ ХЬАРА

● Журналиста блокнота тlара

ЛАОС ТАХАН: ЦИФРАШ ФАКТАШ

Уьх шера а нийре ший болх чакхбаьккхар Лаоса хьалха-революционни парте IV съезд. Цул хьалха ЦК ар. гIаннара пленум хилар, цига НРПЛ ЦК политически отчета про-ект тlаьхьа а хьежа йоагIийар, из документ дерригача хьалъеш дувцача хана енна предложенеш терпаче а эпаш. 1986 — 1990 шерашна ЛНДР экономически социальни дегIаккхувлара — лаьрхIаяла пархIа шолагIча Пахчахьалкхен пхе шера плана проекта анализ яьй. Иштта дуйнен халкъашца — Вьетнамца, Къулбежьа - Малхбоалеи Аверчен хьалех долчча дешашна хьежай. Сучечь-Ирмовни партийни конференцей делегеташ, тlехьарча нит шера, — къьастта хьалхарча пятилетке (1981 — 1985 шш.) халъха Iаьдало бьача балха итогех дийпар, иштта дуккха а денца нхоьсетаде отгедар дар. Уж нхоачаьн деча парте члений а республика дерригача къьалъегамхой а Дlах йодача хана дерригача нисъ тlабахийта бе. зарбга.

* * *

Дуккха ха йоацан дуйнеи экономически тlехьадисача механашта юкъе хиннача Лаоса, пархIи хьалъеча йаттIа бохь барахи кхъьегача механашкара новкъосташа дикка интернационални новкъостал дарахи хlама вер, да вахар хьалдеча ди тlехьа лоархIаме толамаш доах. Хьолуш дIайолаIга балхача наьха хlара сага сиц йола валови общественни продукци, кьаман доход. Экономика социалистически сектора доля ферригача общественно продукта дакъа 1985 шу чакхдоалш 35 процентага кхоачадир.

* * *

Хьалха Лаосе хlанз хьанхоала ерзи санна йола пьяьчани йийгIа, тIишлон маг е р н а, лаши кемани ха, ду промышленносера, строительни, ДегIвзаш а энергетика, транспорта, хьу чаихбоха, хьачан промышленность, Юрбобахама технически автомобильни трансепортан лаьрхIа ремонтни база хьалье йолалъй. Экономика управлени ярз механизм эргайоахан тоаю.

* * *

Хьалха Iаьлала шерашка нерттерча чаьнашш культура — дуга юкъера хьувькъашш позза лихкбеннаб. Шозза — 0,7-гIегара 1,4 миллион тоннага кхачалаца духьагIа чуэш на бола ялат. ДегIаух хьай-баши сиц йола. Шозза-ра ши леладар НРПЛ III съезда хьалхашка отгадаь кхана арахецара деахарш гIеххочахьаьнда. Хlаьта цо республика кхачан продукташца Iалашъяра проблемаш нерттерча дайъье дIайолаьккхад. Хlанз йиъ миллион гаргга саг хьачаьча мехна хlара ньхьалIар дешаш ва.

(АПН).

Дог а дилла баькка тIехьара гIа

Цу тIулакхо бераш корлагIдалар, хlаьта шарех дукхагIдарех делхар: цар новкъост. Болтиморера балетни школа кхойтта шу дьына дешарех шийна тера велор. Цу сийрийна шагIа чу а вена ,гараж чухьанахьара дIа а къайла, автомобиля яIур ухача турба тIара шланг сахIона чу хьачу а ена машина болх бе йолаялийтад цо. Масех сахьат дьяча нанна венна уллаш коранир из. Кlаьнна иштта вахарпара къаста лаьрхIар къьча дьа а наьна а дешарех мах тела низ па а хоачаш кастта школа йитта езарйlолта шийна хайча.

Цу тайнарча трагедех кастнаста язду американски прессо. «Тхъо шу хьалха,— белгалдоаккх «Дейли уорлд» яхача газета, — кагий наьн мехнарийн шоашта етташ бовш хилараь дола хоамаш кlезига хозар. Цхьабаьнца, хlанз дукхагIола кагирхой Iоаьхалах а боацан шоашта етташ бов. «Iаьрна феномен» оал американкашца США пиллашка а дьярача шоашта етташ бовраь. Уьх тIехьарча тIъаьь яздУ шера 15 шерагIа-ра 19 шерага кхачалца бола ткъыш боагIаран шоашта етташ бовш хилара боарам кхоона лаккбенаб, хlаьта хlанз хlара шера 5 эзар совгIа саг ла. Пулна тIатоха деза шоашта кулгаш тIадаьха гIертараш дукхха дукхагIа хилар, цхьаьолча хана амеприйнски тъона грамматаш хъалъохабала гIертачара а, кIур чухийидача автомобила чура а хьаарабоах.

Психологаш социологаш цIен тайп-тайпара йоаьх «Iаьжа феномен». Денгара дерна кхъьзала пропаганда еча телевидене Iотхъамах, нагирхоша юкъе алногольни наркомани дегIаяраь, дешалашна кхаьна ца тоамаш дувлаш хилараь, юххера а американски вахаре долаш долча дуккхача бахьанех хьаьгIаьлаш лоархI.

США Iаьдала дукха дувь берий вахар сийрдаь хилийта гIерташ тхоашта могар ду оаха лхаш. Хlаьта баьгIолучо кхыдар хьалъохч. Уьх тIехьарча нит шера США — хlоазза цIенхашта экономически талхаш моттиггаш хинна. Мехна Iаьлаьмате дукха нах бе хьабо болх бошлаш, шерца ларвад социальни нийсьо ца хилар, расови кIийлен тIа нахага бала бар. Администратце социальни программаш тIеэлъатъра 33 миллион совгIа сага къел тIатессай. Хlаьта къела - моцала бала ятгара хьалха бераш-ша кхувшбоаГIарашш оз. Хlанз а 13 миллион гаргга бола нъона американкаш къела хьалшина бах.

Дукккха нагий нахи мехнарийн школа йистьелькхачул тIехьаГIа болх лаха а ца моган мисна баха безача овтт. Кагирхоех тIъо процент бе болх боашш ба. Хlаьта нергашт «бос баршташ» юкъе из хьокхам шоозза Iанхаг1а ба. Моцало халча отгабьарашш диналлаьяь дувцамаш хургинчал дьяна дог диллараь «кхыча дунен тIа» дIабаха Iаьрхье решени тIаэш. «Ю. С. Нъюс энд Уорлд прирт» яхача американски журнала статистикагIа бе болх боашш хилар цхьа процент долча 4.1 процент нах шоашта теха бов.

«Айса леладер фуд а хоша дlавода со уьх дунен тIара, хIана аьлча аз хкетадаьд, сайна уьказа вана яхы мотиг йоацлата» аьнна яздаьд ше валалелха хьалха кIоначта инженера Джо Фидла. Дукхача шерашна нагахьа докхача аланех ваьхача йолаеш «дерригача хIаман пархIата» йолча мехна кхы моттиг корайинзар. Американски общество сага керттера бохьо — кхъьегача бокъо йлаьнзар цун.

Обществера во хьал деза ле во хьал да, из бахьан доаш нисг - нисга дешалаш бов. Цхьайолча хана дашнонноша шоай аьттув ца балар, вгIаббахар берех дохийт. Хlара шера цхьа миллион гаргга мотиг нийсьо дашнонноашш боашт бераштетташ. Иштта хlара шера миллион совгIа дола бераш цIаГIара удап дIа а дахе яхкна тIолла лел — саго тIа ца шаш, меца а долаш. Царех шоватъьен итт эзар дараш лер йоацап дов. Цхьадаран дувлаеошта кара яхкеч, эгаш моллаг дов а ца моган шоашта теха дов.

Английски йоазонх о ч о Мальполым Маггеридка цкъа белгалдаьккхар, «иххта а дешдукха нах шоашта теха Совш хьехархоша» балене эттаг малхбузехара общество. Хетарехара из сов тIаьхьа аьннад. Раьза ца хила йиш ца, кагийча наьха дегашта човнаш еш йола буржуазни идеологаш морало, общество нах хьаьна маьлаленех дог эйсьа-ро, кхоначара денах бола тешам боабаро кхы де хIама доацача нах оттабеш хилара. Из пондеем гертара а тIоаГIа яржап латт. «Кагирхой шоашта теха бовш хилара темпиш лаьхлуш латт, — аьлар США конгресса вниалий пIатагI комитете ладугIаришка цхьап берий цIен директора Джон Карсуьала,— хlаьта из проблема тIехьа тIайоаГIа хана хургйолаш яь».

Виктор БАШКИН.

(АПН).

ФРГ эттара ираГIа проблемах я хьабе болх па хиллар. Хlанзача хана официальни дайнеГIа мехна 2 миллион совгIа вола граждании сага нерттера бовьо — къьахьега бокъо йоацап ва.

Хlанзарча капиталистически общественна уж «созлена бола» нах ба, хlаьта царех дуккхаве цIаГIа — масаца, Кастрол яхача ерзини городера, уьх хьабе болх боашш лелача Рауьселара санна — дукха бераш дола деаал хьеьт...

Шоллагlча сурта тIа: Дортмундера къьахьегама бирже дIаГIуводача,

ТАСС фотохроника.

ЭРГАЛОНАШ ЕЛГА СИХДАРА

ЧIОАГIЛУШ ЙОАГIА ЛОАМАН КОЛХОЗА ЭКОНОМИКА

— Производства дерригача доакъошта интенсификаци ярца гу тха кхашкен фермашкен болх бераштa колхоза ерригга эконоп деIаЛоаларга, цун экономика чIоаГIагара, хIара колхозхой дезала нахара хьал тоадара, лоамара юртаи хоьъара шкъ, — аьлар НюнаГIюрта районна Калинина цIерагIча колхоза председателна коммуниста Алласанов Нажмудина. Из тIехьоо XI пятилетке денской толамаш дахарах дукха ха йоацдап «Знак Почета» яха орден енна ва из.

1975 шера (из председателал де волаваннача хана) колхоза доход 903 эзар сом хилар, Хlаьта дIадахаяча шерара доход 2,5 миллион сом хилар. Цена пайда 528 эзар сом бар.

8 шу хьалха гектара тIара юкъера лаьрхIа 17 центнер тхьамца доккъадь тIа дан-лар. Соахца 11 центнер дукхагIа хилар из. 20 гектара тIа дукхагIа дIа а дийра. тIакха дерригача Хlаьта дIадаь лаьтта 150 гектар хилар.

Уьх тIехьъарча шерашца хьайбаш а дукхагIа дийбад.

Иштьъена йоацап а, лаьтта йоалаше, уьх шера а кIезигагIа хиланзар колхоза доход — 2 миллион сом совгIа хилар из. Хlаьта тхьамца хlана а. тIехьа пачхьалкхенна дIалуш бе колхозхой. Иштта йоаккхаш пачхьалкхенга йохкаш и шура а дуьх а.

Колхоза боахам дегIабарта тоалу колхозхой вахара хьал а. Белгалдьяьна дикагIа да лаьр колхоза чуйбаГIача лоамарча нйс юрта сурт-сибат.

Тхьамца юкедераша массаже а деаала подрядагIа болх баьб. Коллективни подрядагIа болх бен а ерригга бригадаш а. Хозрасчет юкъеболадьяй нIасеннаьх. Ерригга колхоза хозрасчете я.

Наха кюм бу рузнъан, цхьа кепиг а доадап эсъа. Иштта да на из берригача колхозой — тхьамца, цхьаьна культураш цкеерий, доакъар доаккхарий, хьайбаш леладерий. Хlаьта хьажжIан а хьалхлейбир дешаш йодаь, эвеноша. Производствена массанахьа интенсификаци а ял, чIоагIа хьувькъайнар ерригга Дlаоцш болх юрта болхама культуръаш. Колхозхой материальни моральни коастабу. XI пятилетке денской толамаш дахарах цкенена СССР орденаши медалеши еннай.

— Тха колхозхой бIалхий а культураш а бах, — йоах И. Алласанова, — дар керттера доход хьхъул колхоза бохахме творчески, йокхча овсарле йолаш нъхьегаш. Бетта юкъера доагIа цIен 220 сом да, хlаьта тхьамца ккедераша хIара дийнахьа аванс лерхIар 7 сом оцар.

ДукхагIен цIен хьалха лаьтта йоалаше, уьх шера а кIезигагIа хиланзар колхоза доход — 2 миллион сом совгIа хилар из. Хlаьта тхьамца хlана а. тIехьа пачхьалкхенна дIалуш бе колхозхой. Иштта йоаккхаш пачхьалкхенга йохкаш и шура а дуьх а.

Колхоза боахам дегIабарта тоалу колхозхой вахара хьал а. Белгалдьяьна дикагIа да лаьр колхоза чуйбаГIача лоамарча нйс юрта сурт-сибат.

Тхьамца юкедераша массаже а деаала подрядагIа болх баьб. Коллективни подрядагIа болх бен а ерригга бригадаш а. Хозрасчет юкъеболадьяй нIасеннаьх. Ерригга колхоза я хозрасчете я.

Наха кюм бу рузнъан, цхьа кепиг а доадап эсъа. Иштта да на из берригача колхозой — тхьамца, цхьаьна культураш цкеерий, доакъар доаккхарий, хьайбаш леладерий. Хlаьта хьажжIан а хьалхлейбир дешаш йодаь, эвеноша. Производствена массанахьа интенсификаци а ял, чIоагIа хьувькъайнар ерригга Дlаоцш болх юрта болхама культуръаш. Колхозхой материальни моральни коастабу. XI пятилетке денской толамаш дахарах цкенена СССР орденаши медалеши еннай.

— Тха колхозхой бIалхий а культураш а бах, — йоах И. Алласанова, — дар керттера доход хьхъул колхоза боаха

Сердало

Хlара шер-шера хозагІеи дикагІеи цуз детсадашкарча берий хьаллаш. Масала, В. И. Ленина цІерагІча Гроозненски международлыта, чаяхдоахача завода детсаде дика киІчъаьлд берашца салоГа цІенош, цига тайп-тайпара довзоргаш я.

Бера хана Іомаде деза сагІа дика мел дар. Цудухьа уклаза бераш кхъхьера Іомаду: шоашш биІша баьда метташ, іоврГаш, «Лайбаш хьаллабахе дІаиІйбду, нуи хьажа, кхварнумашкарча» жгъайбаш, та яз хІама ду, кхыдар ду.

Воспитателаша царна дувцІаламах, тайп-тайпара дІадийлыми гойташ кхетам нравственни а патриотически а кхетам ду.

СУРТАШ ТІА: ӀурибОла архитекторан кхъхьера Іомавалара урок.

Н. ПЛИЕВА сурташ.

Іомаде керда ловзар

Дукха ха йоацшап дар из. Сийлахь-боккхача Октябра цІейта киІчлур дар «Красный молот» завода № 77 болча детсада бераш. Цу йоккхача а, хьасарчаа а юбилейна цар киІчъьлйр саьрдараме ухтежаш.

Хоза, безаме яр салкие. Массанхаза хьалтеха йоахкар пІе байраххьлгаш. тайп-тайпара бос бола шараш. ИиИигашта тІаюкх кІай кочамаш гольфчиканш, керта тІа хозо бантинаш дацорш. Ишта хьа киІчбенна ба кІаьнкаш а, Царна тІаюкх кІай кочамаш, наьнъа тІа доахк пІе бантинаш.

ЦІей долча баьхкаб берий дай-ноаной, дьь а наьна а дай, ноаной.

Утренник киІчъьлаш а из дІахьош бараш а бар пхеллаГІча ноапотовительни группа воспитателаш Киселева Любаи Саурина Надежди.

Макарова Людмилас анкордеонаца тІа тоа а деш бераша духа аьлар цига. Кайсарова Миланас, Красиков Олега, Саламбекова Алас, Шамаева Луинас, Зиброва Ирас, Ленина Серегина, ВиИшар вай уьлмсарча Дахьенах, Октябрь, В. И. Ленинан йола стихаш.

Тайп-тайпарча ловзараш а дир бераш. Фу ловзараш дар уж? Цхьанне шоллагІвар хьаллоацаш, «Совушка», «Хьан звено сихагІа гулдурьхьр», «Бабьладараш» яха а кхыдараш а. Массавар велаш, бохкха санъердам хулаш чаххьалар, уйна тІа Іобоассаьв коррпоб бокхача. Іага чу а ехаш гулъеш Кайсарова Миланас, Красиков Олега, Саламбекова Азас дар ловзар.

— Бераш, довзий шоана «Утконос» яха ловзар? — хетт заведующес. — Хаций шоана? Дукха ха йоацшап на ловзарр вайшиа денад Анстралера кхохо-почтальоно. Австралийски ерагІ тІа юкъе чІоагІа дахрча да из ловзар.

Нохч - ГІалгІайче-мила бераша из довзийта духьа дайтад цар из вайшиа. Австрале мара доацача ойлахазра утконоса оамалаш бераша мишта Іомабий, цар уж мишта хьасарчаа ГІажилгаз гойташ да на. Мишта ловза веза пучах? ІламгІача ГІажилгаз дІвезих ихьа метр хиллаш йола тІирг. Цу тІиргах Іоолла улл дахчах е кхыча хІамах хьабаь чиъьлра. Ловзаш долча берраша, нах-наггаха ва а тоха, шорттига го боакн лаьтта ГІолла из «чиъьлра» техьабеш. Утконоса роль ловзаеш вар декхарийла ва цу чиъьлрана сихагІа кор тІатеха из сонабе. Из цо де деза кхыча берашна из соца ца байтана. Кхъьарга шиъ чиъьлра даьиГар ловзара ийша ДІавоал. ІхьаЬолча хана ийслу йин утконоса цу чиъьлрана цхьатарра кор тІатохаш. Нагахьа сиъна из йар йойла, цу шакиге а ловзара кокъера ийше ДІабоал. Цхьа сар виссалца ДІахьу из ловзар.

Ф. ГАЙТУКИЕВА.

Дахкашта юкъера хьоашал

Цкъа коара дахха баха хинна хьун дахка болча хьоашалгІа. Хьун дахко, шиЙ да вечаа сиъна, гІадбаха тІайийад коара дахка. Дахардепар дийцачух тІехьагІа хьун дахка боахаота хьежа бахаб доттагІий.

Цо шийна гулдаь хьуна сІерепп, попаш, ялатий фийкаш хинна. Коарача дахка да баьпнаш хьаттад:

— Ванагіа дІаьхача ахкана-кхы хІама гулдаьдеший Іа? Кхы хІама денна хьога?

Цо дувцачух цецбаьлнабе хьун дахка:

— Ай, ва дахка, таший хьона? Ловзаюшка кхы а пІезингагІа ма дий!

— Ма... аьлнад коарача дахка. — Со болча бода хьо! ТІакхха ховрдда хьона.

— Мегаьд, боагІаргба со, — моп денпад вокхо.

Болхаш-болхаш дІакхъьаьчаб уж коара дахка дахна бахача: цкъа вІаьхийча сага коа. Хьажіех дихза доаръ латтача, кІих дихза кирган даттача.

Циск тІакхачар кхераш геттара шоргтіга хинпад коадахка. Баьчьа, доана тхоа тІа хьаІІабаьлча, ну тІа тхьайса уллаш хинпад циск.

Сов чІоагІа ихераба ларах шинна дахкан мое ГІеттаІ.

— Ма... Малав... Из уллар? — хьаттад хьун дахкас.

— Из... Из...Тха цІенбоахана дахкал ва, — яьп денпад вокхо. — Селхана цІенна еннай цун, чІоагІа сагота да из, цунга кодам бу ца Іа, — аьлнад коарача дахкас.

Кодам бувца аьлна, дІатІа а баха, чІоагІа хьалхара дош дахко оаллашъьа дІатІанхоцсаденна циско кхаЙлабаьлкхаб дахка.

У. АРАПХАНОВ.

ШАДИЕВ Султан.

ІАСИЛГИ КІАЗИЛГИ

Малх хьожача
БІаьстан дийнаъь,
Зиза тохача
Кхора кІала,
Дажаш лелар
Тайша «асчлг,
ТІехьатекхаш
Тиша оасчлг.
Пажаш йоахкар
Юте яжаш,
Пажий къамаьл
Дагтара деш,
Хозача бабцах
Зіокарг етташ,
ДІа-ъьа къьсаш,
Іамадаш еш.
Бай тІа улла
Жіала кІазилг,
Цхьан минота
Сатем боацарг,
Цаьхха лоала
Безам этта,
Уллачара
Кхоссаделар,
ТІехьаделда
ГІаж чоахаль,
Яжаш лела,
Котам эихаль,
Хьал-іо хьежар
КІазилг гонаъь,
Лоазар лохаш
Шийна арахь...
Лела ІасилГ
БІаргадайна,
Сиъа кІазилг
ДІатІадедар,
Кхерделар
Зоаза ІасилГ,
Цо кІазилга
Кура техар.
КІазилг, ІасилГ
Лоаза эттар,
Сийнача бай тІа
ДІа-ъьа удаш,
Лоазар тоъал
ГІаьнадьлар.
Дайдар уж шиъ
Бешагаъь.
Хьалха кІазилг,
ТІакхха ІасилГ,
ТІехьатекхаш
Тиша оасчлг,
Дедар масса
Беша дахна,
БІарг ма хоачча,
ГІаьнна, гаьнна,
— «Нерсаш, іохаш,
Помидораш,
ДІайийна бен
ХІалакхьай,
Сабарде оаш,
Ва, хуралташ,
Со вазарах
Оаш йохаяьІІа»—
Йоахар наме,
Ёдда йодаш,
ЙІаьха гІадж,
ТІехьа лестаеш
ІасилГ лоца
ТІехьатіа ахь,
Школера боагІа
Тха Мурад.
...Льца ІасилГ!
Мичад кІазилг!
Мурадга ден из
Массанхьа.
КорадагІац
ЖІале кІорг,
ДІаЬнехьад из
КІотаргашка.

МЕРШКОВ Султан

* * *

Нана ягІа, ага терКадеш,
Бер набаро уьзадг,
Тхьоса, Амайг, тхьоса,
Ягаш,
Нанас ашара муьсам бу.
Цицн дагІа, лоа хайна,
Бувцаш хьона фьлг.
Хьалха доах цо: «Амайг,
тхьоса!»
«Вожка хиназ!» —боанк цо ловца.

* * *

Ший дьь дьага йоах цхьан кІаьнко:
— Дадий, говра чудотний бензин!

* * *

— Малочка, ма хоза я-кх хьо. Мотоциклетка санна.

* * *

— Со яьча хана мама а папа а театре хиннаб. Уж цигара цІабаьхьаче, со цІагІа ягІаш хиннай.

* * *

— Папа, мишта хоз из, вовр кІаьнк е йийиг я, цу хана барзкъаш тІадоаеш ма хулний уж!

* * *

— Мама, алап сога, Іайха со вахьа хана, мишта хайра хьона со Юра волга!

(К. Чуковске «Шинтегара» цхенега кхачалца» яхача книжка тІара).

ШИННЕГАРА ПХЕННЕГА КХАЧЧАЛЦА

* * *

Владик цомогаш хиннача хана цунна оттаьлар горничникаш. Из ца велхйта, цунна фьжгаш дийцад. Горничникаша лоазбой е, даггара садетташ иллеа кІаьнк. Вийрзачух тІехьагІа е дийкад Владика юха а шийна горничникаш оттаяр.

— ХІанз цомогаш мичча хьо. — Іаьнна. Безам ба са фальгага ладугІа, — аьннад кІаьнка.

* * *

Дуь шу даьннача ший кІаьнкача аьннад дьь дес!

— Бех ма де истола тІа тесса гета. Анес хала кхаьлий-гад хьона из дутташ, аьшк тохаш, лорабе беза кхачун кхъьнгаш.

— Наьна мичай аьнн, са еший из, — аьннад кІаьнка.

* * *

— Іа хьо — дунен тІа цхьаьнакха тамашийна хІама деш. Тамаш еший цхьан бус берригача боалаота зиза тохар!

— Седкъий Іапаьлмате таьна да. Тіакхха наха мишта йоаз цар цІерашІ

* * *

— Во да хьона хьаазиг хинлар.

— ХІана?

— Мамайна хьо барт бакхха велча, зіоко лозаерьга из.

* * *

— Мама, марХіаволла со, хьо іохкетарййоацаш аз лорадеръяр хьо.

* * *

Цхьаннаьха яха безам болаш нанас тІайийка цІена кофта ле ца моташ, цига ца йодаш из цІагІа іийча бакъьхъа хеташ, ахо шу даьннача кІаьнка аьннад:

— Іоаяхка из кофта, из тІаюхъаш хозе яц хьо.

* * *

Наькъа тІа лелара бокъонаш толлаярах, милицанеро соцаю машина. Даьга луьш вола милицанер а, дьна акт оттаеш цо яздеш доло кьхаташ а бІаргадайна, цецбаьнначча машина чу вагІача кІаьнка корах ора а хьежа, йоаг милицанераг:

— Вотт, дІедекхйта тхо. Машар бакъан къоасам лоаттабеш да тхо.

* * *

— Дуьзе вийнаш Пушкин...

— ТІакхха милицанер мичча хинна?

* * *

— Вайшга дн долча хона Америке бийса хуп.

— Бурмуьшта доаттаер де ваьчьа хана, мишта хайра хьона со Юра волга?

* * *

— Мама, хьажап, цхьанне лочкъабир бутт.

ГІУЛАКХ ДИКА ДЕЛАШ!

Патриоташ кхебеш

Советски Эскаре ГІулахь де кагий нах накъьабахар бехктохъаме а, чІоагІа дог тохадолийташ безаме а хІама де. Из кхетаде а доагІа. Шоаш къахьегаш хиннача колективашшага, дахьиа-ноашпага, бовзача, безача наханцара. Дахьенах хьалхахьара шоай декхар кхоачашде болхаш бараш безбий наьна-баба боагІа. Из ГІулахь хІанз традицпони хинна ДІаьттад культрос в е т у ч режденеЙ болхлой. Шоай юртарча, райпочерча призыпникашта лаьрхІе сайренаш ю цар, безаме вІашагІкхетараш чахьдоах. Цига ден Дььхех, Ленинах, Советски Эскарах, вай къьхьегамах, халлъьх доле, къонал, безам, тешам хестабеш дола патриотически а лирически а нІлеш, еш стихаш, ду тІех аьнна дола безаме халхараш. Цу морча мероприятеща дакъа лоал арме ГІулакх де ДІабол: хараша шоаш а.

Из тайпа хоза сайре хиларг уих деношка Карабулаке. Кирова цІерагІча колхозера кагий нах накъьабаха а, царна лоала баикха а цига гулбенна6ар дукха нах. Царна юкъе бар Карабулакски поселкоя Совета председатела заместитель Джигов Юсеап Султан, колхоза кулгалхой, цигарча № 2 йойла юкъерча школа директор Сашюк Владимир, тІема а къьхьегама а ветеранаш Шамардин Василий Данилович, Шамардина Ольга Филипповна, къьбараш.

Эскаре баха кийчбеннарашна дер тІара доагІа дІайха баркал салаш сайре хьайилар № 2 йолча юкъерча школа пионераш.

Кирова цІерагІча колхоза культура ЦІен директора Миронова Валентина Александровна Іалъамате доза кийчьыла ца сайренс баьхнаб кагийча наьха дай-ноаной. ЧІоагІа раьза ба уж ца ГІулахь.

Ека йолалу духовой оркестро ДІалоккаш йола музыка. Советски Эскаре ГІулахь де болхараш сцена тІа бовза хьех цо. Хоза кийчбеннача мехкараша зизаш лу хІара ЗІамсара.

Шаьш ишгта чІоагІа безбаь, эъь хеташ, чохьалуш ба кагий нах. ХІаьта а шоай дай-ноаной санна дег тІара чІоагІа раьза ба уж цу ГІулахьа. Цхуьуьа, уьк тойна бехке йолча Валентина Александровна наг-нагахьа йогг лохх цар. Дагахьа баркал йоах цуьна. Из сайре сел хІама ца безаме а ДІайолаенна дог делаш и Миронова ше а.

Колхоза прафкома председателя хІара ЗІамсара ду кулгах довллалу сахьат, вай республика, цоай, юрта, школа, колхоза сий доаяхкаш. Дахьено шоашта тІадилла ГІулахь дизза кхоачашде аьттув а яраз а хилда шун аьле, доаца боаяхх цо.

Хийлане ВІаргех хий дальар тІема а къьхьегама а ветерана Шамардин Василий Даниловича: «Лораделлш, дин а ма делаш, ер бахьан шун дахьа, дальдыла дукха хьацар а дий а Іомехкадье льатта» аьнна, шоай юртара лаьтта чудола паяёташ приезвинкашта дІалуш. Цу деношша, цу хьамсарча обрядо дукха дика хІама дагадохийтар цига гулбеннарашта. Нагрихоша чІоагІа деза долаш ДІаййар уж пакеташ. Эскаре ГІулахь деш царца хургда, цигара ІЬабоагІаш юха цІалахьарда цар из лаьтта, цул тІехьагІа еза реижкин санна цІагІа леладергда, лорадеш а деза долаш а.

Васильй Даниловича тІехьа, магирхоита ловца боакхаш, цар тІаийца ГІулакх дика дІадахьа ираз-аьттув хиъда цуьн яхаш, къамъьлаш дир ядьна наха: дикагІбола колхозхоша, хьехархоша, дьапна - ноанюша, новкъосташа.

Торжественни дакъа чакхдьаьча, арме баха кийчбеннараша диэаш дехкар сийлахь - воккхача бабуча

В. И. Ленина памятника ккхе. Цул тІехьагІа культхолхоша дошкха а дика а концерт оттадир. Массане сакъердаш хоза чакхъьлаш из сайре. Призывникаша а цига гулбенна мел хиннараша а диц ца луш дукхача хана дагалаттаргаш из хьамсара сайре.

А. БЕК.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

Керда обрядаш — вахаре

«ДОШО ГУЙРЕ» ЯХА ЦІЕЙ

Юртанкарча культпросветучреждеиета чаяхдоахача массови цІейца дикка гІо ду кхетам луш юртахой, кхъьастта кагийрой ахебара. Советски массови цІейцина хестабу сага сиЙ яйден болх кхъьхьегам. цига по баьнкха тслзм. ТІаьхьех дикагІа болх бе.

Цу тайпара массови цІей хилар дукха ха йоацшап Советски районерча Урдюхой яхача юрта. Цига дакъа лоацаш ер Нохч-ГІалгІайчеерча Ведаиеп Новай-Юртеп. Гуржий ССР-ча Ахметскин Дагестанерча Цумадинскин районий делегацеп. Из хетарадар вепиий республикей боахамацата юкъерча социалистически яхьа итоган яра, дикагІйола коллективаш, хьалхалеш лелаераш, юртабоагІаш производства новатораш безбара.

ЦІей хулаш йола мотий-кийчъьлйр республикий сайлаш 22-чу ноябрь 1986 ШУ сьезда решеннеш — бокъонца долча ГІулакхашка», «Ленински доттагІалца вай чІоагІа да», «Цхьа ха хьежаьлаш а — вІаши юхье дахаш да» яхача а кхьча а лозунгаш. Хоза вІашТІехьъьяькхлар тематически гойтара агитпоп. Хоза за ер районера хозахамата, производстве а юрта боахаме а юрагІадьна дика гІулакхаш гойташ йола выставкаш. Доклад вепиий докладчик, промтоваран дир. Юридически, педагогически, медицински темах консультацеп телар. Цига дакъа доацаш вагІа производстве а юртабоахаме а хьалхале лелаеш йола 400 совгІа саг. ЦІей дІадоладелхьа дека доладелар цига дагІа доацаш йола республикинакша дахача кхамий илеаеп муьнзамаш.

...ЦІуйрейна нтт сахьат доаллаш цІей хьадиллар КПСС Советски районера хьалхарча секретара Л. Д. Дзейтовас.

Уьказа кхамъьлаш дир производстве хьалхалатгараша, а, кхъьхьегама ветераиаша: Халкъьий ДоттагІала орден лелаеш йолча Музакерджанова Санас — «Ленина нинъ» яхача совхоза тхьамча Іус Магомедов ИбрахІам-Гаджиес, цу совхозе янаш лелаеш волча Халитов Іальас, Кирова цІерагІча колхозерча Ціеча Байрохха ордена кавалера Хасарова Аймепеп, цу совхоза директора Баидаев Іаддрахьманеп, къьхьегама ветерана Дикон Павела, «Альпийский» совхоза п